

Hur skyddar välfärdssystemen vid ett förlängt arbetsliv?

Socialförsäkringskonferensen i Umeå
15-16 januari 2020

Eskil Wadensjö
Institutet för social forskning
Stockholms universitet

En åldrande befolkning och ett förlängt arbetsliv

- En åldrande befolkning och en politisk önskan att personer lämnar arbetskraften vid en högre ålder
- Ändringar av pensionssystem och LAS från 65 till 67 och sedan till...?
- Höjning av lägsta ålder för uttag av pension
- Förändringarna ger ökade valmöjligheter för dem som önskar arbeta längre
- Kan leda till problem för dem som har svårt att arbeta till högre ålder/inte orkar arbeta lika mycket som tidigare

De som har svårigheter i att arbeta när de blivit äldre

Olika alternativa eller kompletterande lösningar

- Ändrade arbetsuppgifter
- Byta arbetsgivare/arbetsplats och/eller yrke
- Gå ner i arbetstid – arbeta deltid

Deltidsarbete i Sverige

- Heltidsarbete som norm
- Genomsnittligt antal timmar enligt överenskommen arbetstid
 - 2018: för män 38,8 timmar och för kvinnor 35,4 timmar
- Ungdomar och äldre arbetar ofta kortare tid
 - 20,8 timmar för dem i åldern 15-19 år
 - 32,8 timmar för dem i åldern 20-24 år

Deltidsarbete bland äldre i Sverige

- Äldre (55-64 år) arbetar oftare i Sverige än i andra EU-länder
 - Sverige 78,7 procent och EU i genomsnitt 57,3 procent)
 - Inom OECD högre endast i Island och Nya Zeeland
- Personer minskar ofta arbetstiden när de blir äldre (fjärde högst nedgång i Sverige i EU; högre nedgång endast i Nederländerna, Finland och Belgien)
- Arbetstider för dem i åldern 55-64 i Sverige
 - 3 % kort deltid, 18 % lång deltid och 79 % heltid
- Arbetstider för dem i åldern 65-74 i Sverige
 - 37 % kort deltid, 31 % lång deltid och 32 % heltid

Olika kombinationer av arbete och andra former av ersättningar

- Deltidsarbete och deltidspension
- Deltidsarbete och heltidspension
 - Många av dem som fortsätter att arbeta efter 65 eller 67
- Deltidsarbete och annan ersättning på deltid
 - Sjukersättning
 - Arbetslöshetsersättning

Det allmänna pensionssystemet och ålder vid uttag av pension

- LAS-åldern är 67 år men de flesta tar ut pension vid en lägre ålder
- 65 år ses fortfarande av många som en norm men andelen som tar ut pension vid just den månad man fyller 65 minskar
 - Födda 1938: 77,2% , födda 1953: 42,1 %
- Åldern när man tar ut pension varierar mellan sektorer
- Olika grader av delpension

Tabell 1. Antal med olika former av pensioner från det nationella inkomstpensionssystemet år 2018

Typ av uttag	Män	Kvinnor	Alla
1/1	838 474	861 496	1 694 552
3/4	1 698	1 162	2 860
1/2	3 064	2 785	5 849
1/4	1 694	1 471	3 165
Alla	844 930	856 078	1 706 426

Andra delpensionssystem

- Det tidigare speciella delpensionssystemet (som infördes 1977 men avvecklades med införandet av det nya pensionssystemet)
- Deltidspensionssystem för statligt anställda
 - Flest på 20 %; vid 20% 92 % av heltidslön; vanligast från 62 år
- Deltidspensionssystem för kommunalt anställda
- Flexpension-system för anställda i delar av privat sektor

Deltidsersättning från de andra systemen

- Sjukersättning på deltid
 - Olika former
- Arbetslöshetsersättning på deltid
 - Tidigare fanns möjlighet till längre perioder med arbetslöshetsersättning på deltid än vad som är fallet nu

Tabell 2. Personer i åldern 60–64 år med olika former av sjukersättning 2017

	Hel	3/4	2/3	1/2	1/4	Alla
Män	25 263	1 029	15	5 021	1 500	32 828
Kvinnor	34 478	1 550	15	9 733	4 621	50 397
Alla	59 741	2 579	30	14 754	6 121	83 225

Några slutsatser

- Skillnader mellan grupper vad gäller önskan och förmågan att arbeta fler
- Deltidslösningar efterfrågade
 - Nationella system eller avtalsbestämda system?
- Behövs system som ger större flexibilitet?

Tack

